

Сураи Хучурот

Сураи «Хучурот» дар Мадина нозил шуда, 49-уми сураи Куръон буда, аз 18 оят иборат аст.

Ин сураи карима барои тарбияи ахлоқи ҳамидаи онҳое, ки ба унвони пуршарафи муъминӣ соҳибанд, нигаронида шудааст. Сураи Хучурот, сарфи назар аз он, ки хеле кӯтоҳ аст, ҳақиқати тарбияи доимӣ ва асосҳои фазилату маданиятро дар бар гирифтааст. Баъзе аз муфасссирон онро «Сураи ахлоқ» ном бурдаанд. Аз ҷумла, ин сура ба мавзӯи суҳбат бо Расули Худо (с) дахл намуда, фармудааст, ки ҳар гоҳе шумо муъминон бо ҳабиби Худо (с) ҳамсуҳбат мешавед, барои таъзими қадру шараф ва эҳтироми мақоми баланди ӯ (с) одобро бояд риоя кунед. Бо ӯ (с) бо як нармӣ сухан кунед, зеро фиристодаи Худо (с) мисли оммаи мардум шахси оддӣ нест. Ў (с) беҳтарин ва бузургтарин бандаи Худо ва сафири Ў таъоло барои тамоми мардуми рӯи Замин аст. Бузургии Расулulloҳ (с) ба дараҷае аст, ки Аллоҳ таъоло исми он касро дар радифи исми Худ ҷой додааст. Аз ин лиҳоз бар муъминон воҷиб аст, ки дар сухану хитоб ва гуфту шунид таъзиму бузургдошти Расулulloҳ (с)-ро ба ҷо оваранд.

Дар давоми сура Ў таъоло ба хоҳири комил гардонидани одоб ба муъминон фармудааст, ки агар ахбори ҳақ исбот шавад бишнаванд. Ба суханҳои бе асли бар хилофи ҳақ гӯш фаро надиханд. Ба хосса аз шунидани сухане, ки аз сӯи шахси муттаҳам ва ноодилу худобехабар садо медиҳад, ҳатман дурӣ бичӯйед. Зеро суҳбати фоҷиру фосиқ шунавандаро ба сӯи фисқу фасод тела медиҳад, муъминон аз он бояд дур бошанд.

Дар ин сура Аллоҳ таъоло мардумро ба сӯи ислоҳи ду ҳасм то ин ки душманӣ ва адоват аз байни онҳо дур шавад, даъват менамояд. Соддатар ин аст, ки Аллоҳ таъоло аз бандагони Худ даъват менамояд, ки барои оштии додани ду нафар ва ё ду гурӯҳе, ки ба ҳам душманӣ меварзанд, саъю кӯшиш ба харҷ бидиҳанд, то кинаву адоват аз миёнашон дур гардад. Ҳар касе ба чунин амали хайр даст мезанад, савоби бузургеро дарёфта, вазифаи худро анҷом додааст.

Мавзӯи дигаре ки мавриди баррасии ин сура қарор гирифтааст, ин аст, ки инсонҳо бояд аз мазоҳу истехзо, айбҷӯӣ, бадгумонӣ ва ғайбаткунии ҳамдигар худдорӣ кунанд ва нисбат ба ин падидаҳо нафрат дошта бошанд. Баръакси ин Ў таъоло мардумро ба сӯи ахлоқи писандида, рафтори нақӯ, риояи одоб ва

дигар фазилатҳо хондааст. Дар ҳақиқат Қуръони азимушшаън таъбирҳо ва тадбирҳои аҷибро пешниҳод намуда, сурат мебандад, ки шунаванда, хоҳ нохоҳ, ба андеша меравад. Масалан, дар боби нафратангез будани ғайбат меғӯяд, ки ғайбаткунанда мисли он касест, ки дар муқобили шахси мурдае нишаста, он мурдаро мекушояд ва гӯшти ӯро меҳӯрад, ки ин амал барои инсон бисёр нафратовар аст.

Хатми сура аз имони комил ва исломи ҳақиқӣ баҳс намуда, таъкид месозад, ки инсон дар натиҷаи амалҳои солеҳ, парҳезгорӣ ва ба ваҳдонияти ӯ таъоло ихлоси баланд доштан, иҷрои амру наҳйи Аллоҳ таъоло ва иттиботи суннати Пайғамбар (с) ва дурӣ варзидан аз гуноҳҳо метавонад худро ва имони худро комилу мукамал гардонад. Инсон набояд мисли арабҳои бодиянишини он давр фикр кунад. Зеро бо гумони онҳо имон фақат калима буд, ки онро ба забон меорӣ ва амалҳо барои инсонӣ муъмин нақше намебозанд. Ҳамин фикри хато ва ғалати онҳо буд, ки ба Расулulloҳ (с) имони худро миннат гузоштанд...

Умед аст хонандаи ҳушманд бо мутолиъаи амиқи шарҳу эзоҳи оятҳо фаҳми худро мукамал месозад ва дар зиндагӣ худро ба фармудаи Аллоҳ таъоло мувофиқ мегардонад.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ

اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

**Йа айюҳа-л-лазӣна аману лā туқаддимӯ байна
ядайиллаҳи ва расулиҳи ва-т-тақуллоҳ. Инналлоҳа
Самӣун Ёалим. 1.**

*1. Эй ононе ки имон овардаед, рӯбарӯи Аллоҳ ва Расули ӯ (дар
қоре) пешдастӣ макунед, аз Аллоҳ битарсед, албатта, Аллоҳ
шунавандаву доноост.*

Аллоҳ таъоло дар ин оят нидо кардааст, ки ай онҳое, ки муъмин ҳастед, дар назди Аллоҳ таъоло ва Расули ӯ (с) дар ҳеҷ қоре пешдастӣ макунед. Масалан, шумо дар суҳбати Расулulloҳ

(с) қарор доред ва кадом масъалае ҷавоб меҳаҳад дар ҷавоб додан шумо аз фиристодаи Худо пеш магузаред. Ҳамчунин дар роҳ рафтан аз он Зоти пок (салавот бар ӯ) пеш маравед ва дар таъом хӯрдан ҳам, қабл аз ӯ (с) ибтидо макунед, пойбанди ишорати ӯ (с) бошед.

Дар тафсири Байзовӣ чунин омадааст: «Шумо ҳеҷ кореро пеш аз ҳукми Аллоҳ ва Расули ӯ (с) сомон надихед. Аз Аллоҳ ва аз он чӣ ба шумо амр кардааст, битарсед. Амри ӯро амр ва наҳйи ӯро наҳй дониста, иҷро кунед. Зеро ӯ таъоло суханҳои шуморо шунаванда ва нияту аҳволи шуморо донанда аст».

Аллоҳ таъоло ба ояти зер риояи одобрӯ ҳангоми суҳбат бо ҳабиби Худ (с) таъкид месозад.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا

لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا

تَشْعُرُونَ

**Йӓ айюҳа-л-лазӯна ӓманӯ лӓ тарфаъӯ асвӓтакум фавқа
савти-н-набийи ва лӓ таҷҳарӯ лаҳӯ би-л-қавли ка ҷаҳри
баъъикум ли баъзин аӓ таҳбатӓ аъмӓлукум ва аӓтум лӓ
ташъурӯн. 2.**

**2. Эй ононе ки имон овардаед, овозҳои худро болои овози
Пайгамбар баланд макунед ва бо ӯ монанди баланд гуфтани
баъзеи шумо ба баъзеатон сухани баланд магӯед, то ки амалҳои
шумо ҳабата нашавад ва ҳол он ки шумо хабардор набошед.**

Сабаби нузули ин оятро баъзе аз муфасссирон чунин ривоят кардаанд: «Якчанд нафар аз қабилаи бани Тамим ба мулоқоти ҳазрати Расулуллоҳ (с) омаданд. Дар он вақт ҳазрат (с) дар дохили ҳучраи худ буданд. Онҳо аз рӯи ноогоҳӣ (ва дар он асно чандон дараҷаи қадру қимат ва ҳурмати пайғамбари Худоро намедонистанд) чанд дафъа бо овози баланд беодобона Расулуллоҳ (с)-ро бо номи муборакашон нидо карданд. Ин оят барои таълими онҳо ва шахсони монанди онҳо нозил шуд. Дар он фармудааст, эй онҳое, ки ба Худову Расули ӯ (с) имон овардаед, чун назди фиристодаи Худо (с) сухан кунед, овози худро баланд макунед, чуноне ки баъзеи шумо ба ҳамдигар дод мезанед. Ҳамчунин Расулуллоҳ (с)-ро бо исмаш ва куняташ хитоб макунед.

Масалан, мағӯед «ё Муҳаммад» ва ё «ай ибни Абдуллоҳ»! Барои он, ки одоб риоя шавад ва таъзиму ҳурмати ҳабиби Аллоҳ (с) ба ҷо биёяд, бояд бигӯед: «Ё Набияллоҳ, ё Расулаллоҳ». Агар шумо ҳурмати ин бандаи Худоро, ки пайғамбари шумост, ба ҷо намеоред, тамоми амалҳои неки шумо аз сӯйи Аллоҳе, ки ин набиро ба сӯйи шумо фиристодааст, бекор карда мешавад, аммо шумо хабардор намешавед. Агар шумо дар суҳбати Расулаллоҳ (с) аз нодонӣ овози худро баланд созед, метавонед «астағфируллоҳ» гӯед, вале агар аз рӯйи беодобӣ ва беҳурматӣ бошад, дар ин сурат амалҳои неки шумо ботил гашта, оқибати ин рафторатон ба куфр меанҷомад.

Ривоят шуда, ки Собит ибни Қайс табиъатан яке аз баландовозҳо буд, чун ин оят нозил шуд, ӯ гуфт: «Ман назди Расулаллоҳ (с) яке аз баландовозҳо будам. Акнун ба мазмунӣ ин оят маълум шуд, ки аз аҳли норам ва амалҳои ман ботиланд». Ӯ бо чунин гумону шубҳаҳо бисёр ғамгину ошуфтахотир гашта, дохили хонааш нишаст ва дигар ба кӯча берун наомад. Пас, аз муддате Расулаллоҳ (с) ӯро ҷӯё шуд. Баъзе аз саҳобагон назди ӯ рафта ба ӯ гуфтанд: «Расулаллоҳ (с) туро ҷустуҷӯ дорад, чӣ шуд, ки ба наздаш намеравӣ?» Ӯ гуфт: «Ман табиъатан як шахси баландовоз ҳастам ва овозамро бар овози ҳабиби Худо (с) баланд кардам, амалҳои ман ҳама зоеъ шуд ва худ аз аҳли норам гаштам». Саҳобагон ба Он ҳазрат (с) ин ҳодисаро расониданд. Расули Худо (с) гуфт: «**На, балки ӯ аз аҳли Ҷаннат аст**». Аз шунидани ин суханон ӯ гуфт: «Ман ба чунин муждаҳо хурсандам, баъд аз ин дигар овозамро бар овози Расулаллоҳ (с) баланд намекунам». Бо ин мужда ӯ ғаму андӯхро аз худ дур сохт.

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ

قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٠﴾

**Инна-л-лазӣна яғуззӯна асвāтахум ъинда расулиллаҳи
улāика-л-лазӣнамтаҳаналлоҳу қулубаҳум ли-т-тақвā.**

Лаҳум-м мағфирату-в ва аҷрун ъаẓīm. 3.

**3. Албатта, ононе ки овозҳои худро назди Расулаллоҳ наст
мекунад, он ҷамоат ононеанд, ки Аллоҳ дилҳои онҳоро барои
тақво озмудааст, онҳорост омурзиш ва музди бузург.**

Онҳое, ки дар суҳбати Расулаллоҳ (с) нишаста, баҳра бурдаанд, дар ҳолати сухан гуфтан аз чорҷубаи одоб таҷовуз

намекунанд. Онҳо аз рӯи тақво ва барои дарёфти ризои Парвардигор сухани худро бо як хоксорию тавозӯ пасту нармаву гушнӣшӣ мегӯянд. Онҳо шахсоне ҳастанд, ки Аллоҳ таъоло гуноҳхояшонро бахшидааст ва барояшон музди бузург ваъда додааст. Аллоҳ таъоло дилҳои ин гуна инсонҳоро озмуда ва бо ихлосу тақво сайқал додааст.

Ҳақ таъоло бо оятҳои зер арабӣ, ки бодиянишин буданду Расулуллоҳ (с)-ро аз одоб берун нидо мекарданд, мазаммат кардааст:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنَ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾

**Инна-л-лазӣна юнадунака ми-в варӯи-л-ҳучуроти
аксарухум ла яъқилун. 4.**

**4. Албатта, ононе, ки тӯро аз беруни ҳучраҳо нидо мекунанд,
аксари онҳо ақл надоранд.**

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

**Ва лав аннаҳум сабарӯ ҳаттā тахруҷа илайҳим ла кāна
хайра-л-лаҳум. Валлоҳу Ғафӯру-р-Раҳӯм. 5.**

**5. Ва агар онҳо, то вақте ки ба сӯи онҳо берун меомадӣ, сабр
мекарданд, албатта, барои онҳо беҳтар буд ва Аллоҳ омӯрзгору
меҳрубон аст.**

Касоне, ки беодобона аз пушти ҳучраҳо номи тӯро гирифта, «ё Муҳаммад!» гуфта, садо мекунанд, беақланд. Фарди соҳибқл ӯҳангоми суҳбат бо бузургон ҳусни одобро, албатта, риоя мекунанд, зеро дар суҳбати бузургон риояи одоб ҳатмист. Оё чунин рафтор аз рӯи одоб аст, ки нафаре, ки ба пайғамбарии тамоми башарият ноил гашта баландтарин унвонро соҳиб шудааст, мисли шахси оддӣ нидо карда шавад? Ҳаргиз на!

Он ҳангоме ки Расулуллоҳ (с) дар хоб буд, нафарони бани Тамим омада, беодобона ҳабиби Худо (с)-ро ҳамчун шахси оддӣ нидо карданд. Агар онҳо бо чунин нидоҳо Расулуллоҳ (с)-ро бесаранҷом накарда, то баромадани ӯ (с) сабр меварзиданд, ба ҳар ҳол ин сабр назди Аллоҳ ва назди халқи Аллоҳ афзал буд ва ҳам бузургдошти он ҳазрат (с) риоя мегардид.

Аллоҳ таъоло гуноҳҳои бандагони муъминро мағфираткунанда ва бар онҳо раҳмкунанда аст, ки ба онҳо дарҳол азобро нозил накард, балки чуноне ки дидем, ба насиҳати онҳо пардохт...

Сипас, Ў таъоло бандагони Худро аз шунидани хабарҳое, ки аслан собит нашудаанд, ба канорагирӣ фармудааст.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا

بِجَهْلَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾

**Йӓ айюҳа-л-лази́на а́манӯ иӓ чӓ́акум фӓ́сикум би набаиӓ
фа табайянӯ аӓ туси́бу қавмаӓ би чаҳӓлатиӓ фа
тусбиҳӯ ʔала ма фаӓалтум на́димин. 6.**

6. Эй ононе, ки имон овардаед, агар пеши шумо кадом фосиқе хабареро биёрад, пас, ўро таҳқиқ кунед, то мабодо ба нодонӣ қавмеро зараре расонед, пас, бар кардаи худ пушаймон шавед.

Дар ривоят омада, ки ҳазрати Расулуллоҳ (с) Валид ибни Уқбаро барои ҷамъ кардани андоз ё овардани он ба сӯи ал-Ҳорис ибни Зарор равон намуд. Он андоз аз ҳисоби моли закоте буд, ки Ҳорис аз ҳамқаवмонаш ҷамъ карда буд. Валид аз паи иҷрои фармон ба назди қавми Ҳорис омад. Аз бечуръатӣ ба онҳо сухан накарду ба қафо баргашт. Лекин ба Расулуллоҳ (с) ин тавр гуфт: «Ё Расулаллоҳ он қавм муртад (кофир) шуданд, зеро закотро манъ намуданд ва адои онро қабул надоранд». Чун ин қисса ба ғӯши саҳобагон расид, баъзе аз онҳо иродаи ҳучуми алайҳи қавми Ҳорисро карданд. Дар он ҳангом ин оят нозил шуд.

Дар оят омада, ки ай муъминон, шумо то дурустии хабарро собит насозед, бе санҷишу тадқиқ ба он бовар макунед ва ҳаргиз ба эҳсосот роҳ надихед. Яъне агар тибқи ояти карима хулоса барорем, чунин маъно медиҳад: рафту шахсе баҳри шумо хабареро овард ва шумо ба ростгӯии он мард эътимод надоред, то худ ҳақиқатро маълум насозед, ба сухани ӯ бовар накунад ва ба шитоб хулоса набароред. Зеро шояд он мард фосиқ бошад ва аз рӯи фисқаш дурӯғро чун рост барои шумо ҷилвагар намояд. Пас, шумо ба хабари дурӯғи ӯ бовар намуда, ба қавми бегуноҳе ҳучум намоеду баъдан ҳақиқат барои шумо маълум гардад, аз кардаи худ пушаймон хоҳед шуд. Аз ин лиҳоз то худ дурустии хабарро яқин насозед, ягон чора маҷӯед.

Ин дастуру таълимоти илоҳиро инсонҳо, ба хоса сардорони қавмҳо бояд сармашқи кори худ созанд, то кор ба охи ҳасрат ва афсӯсу надомате, ки дигар фоида надорад, наанҷомад.

وَأَعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ
وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ
وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾

**Ваъламӯ анна фикум расулаллоҳ. Лав ютиъукум фи
кашӯри-м мина-л амри ла ъаниттум ва лакинналлоҳа
ҳаббаба илайкуму-л-имъана ва зайянаҳу фи қулубикум ва
карраҳа илайкуму-л-куфра ва-л-фусӯқа ва-л-ъисйъан.
Улّاика ҳуму-р-рошидун. 7.**

**7. Ва бидонед, ки дар миёни шумо Расулulloҳ аст. Агар шуморо
дар бисёрие аз корҳо итоъат мекард, албатта, дар ранҷу
машаққат меафтодед. Валекин барои шумо имонро маҳбуб
гардонид ва онро дар дилҳои шумо ороста кард ва барои шумо
куфр ва фисқ ва нофармониро манфур гардонид. Ин ҷамоъат -
онҳоянд роҳи рост ёбандагон,**

Ай муъминон, ҳоло Расули бузургвор (с) ва Набии карим (с) миёни шумо аст, ки ӯ аз тобеъ шудан ба ҳавову ҳавас покасту аз фармудаи Худованди хеш ҳеҷ вақт берун намегардад. Агар ӯ (с) ба бисёре аз суханони шумо бовар мекард, машваратҳои шуморо қобили қабул медонист, шумо худ пеш аз ҳама дар ҳалокат меафтодед. Месазад, ки бо ҷону дил ҳурмату эҳтироми Расули Худо (с)-ро ба ҷо биёред, зеро ӯ (с) аз маслиҳату машваратҳои шумо дида, худ донотару олимтар аст ва аз шумо дида, барои ҳар яки шумо ниҳоят мушфиқтару ғамхортар аст. Ӯ (с)-аст, ки дар бисёр ҳолатҳо шуморо аз шитобзадагӣ боз дошт ва нагузошт, ки ба ҳучуму гуноҳ мубтало гардед. Масалан, вақте Валид ибни Уқба омада, аз тарс гуфт, ки он қавм муртад шуда, аз додани закот саркашӣ доранд, шумо дарҳол бидуни таҳқиқу таҳлил ба ӯ бовар намуда, қасди ҳалоки онҳоро намудед, агар он вақт Расули Аллоҳ (с) амр ба санҷишу таҳқиқ намекард, худ ҳукм кунед, кор ба кучо мерасид? Ҳол он ки он гурӯҳ асло қатъи закот накарда буданд. Ба ҳамин хотир, шумо итоъати Расулulloҳ (с)-ро кунед, на ин ки ӯ (с) ба шумо итоъат кунад. Шукргузори он бошед, ки Аллоҳ таъоло бо фазлу карами худ имонро ба шумо маҳбуб гардониду синаҳои шуморо нуронӣ сохт ва қалбҳои шуморо ба он ҳусну зинат бахшид ва онро аз баҳри шумо як чизи азиз намуд. Агар чунин намебуд,

шояд шумо Расулуллоҳ (с)-ро итоъат намекардед, даст ба тег бурда, муҳориба мекардед, он гоҳ пушаймонӣ суд намеовард. Агар Аллоҳ таъоло дар дили инсон итоъати Расули Худ (с)-ро ва иҷрои фармонҳои Ӯ (с)-ро ҷойгир намуда бошад ва он дил куфру гуноҳро макрӯҳ ҳисобад аз он бипарҳезад, чунин инсон аз зумраи шахсоне ки роҳи рушду ҳидоятро ёфтаанд, ҳисобида мешавад. Ва ин ҳам бошад:

فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾

**Фаъла-м миналлоҳи ва ниъмаҳ. Валлоҳу Ёалимун
Ҳаким.8.**

8. ба фазл ва эҳсон(-и Ӯ). Ва Аллоҳ донотару бо ҳикмат аст.

Албатта, аз фазлу эҳсон ва лутфу меҳрубонии Парвардигор буд, ки дар дили муъминон итоъати Расулуллоҳ (с)-ро ворид сохт ва имонро маҳбубу куфрро манфур гардонид. Дар машварате, ки фиристодаи Аллоҳ ҳузур дорад, чӣ гуна сухани каси дигар дастболо ва коргар мешавад? Ҳаргиз сухани шахси дигар дар чунин маҷлису масъалаҳои муҳим қобили қабул доништа намешавад. Имрӯз он Зоти пок дар миёни уммути хеш нест, вале таълимоти Ӯ (с) ба василаи олимони ва пайравону ворисони арзандааш то ҳол раҳнамо ва ҳидоятгари инсонҳост. Аллоҳ таъоло аз аҳволи шахсе, ки мустаҳиққи ҳидоят аст ва аз истеъдоди мардум ҳам бисёр бохабару доно ва дар офаринишу санъту тадбири хеш бисёр боҳикмат аст. Бо илму ҳикмати Худ атои Худро ба касе мефиристад, ки мувофиқи истеъдоди Ӯ бошад.

Агар ахбори дурӯғ боиси фалокату хунрезӣ байни ду гурӯҳ гардад, дар ин ҳол гурӯҳи сеюмро чӣ воҷиб аст, ояти зер бо таъкид эзоҳ медиҳад:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ

بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيَّءَ إِلَىٰ

أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ

مُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾

Ва и^н т^оифат^ани мина-л муъмининақтаталу^у фа аслиҳу^у байнаҳум^а. Фа и^м бағат иҳдāхум^а ъала-л-ухро^у фақотилу-л-лати^и табеи^и ҳатт^а тафй^а ил^а амрилл^аҳ. Фа и^н ф^аат фа аслиҳу^у байнаҳум^а би-л-ъадли ва ақсит^у. Инналлоҳа юҳиббу-л-муқсит^{ин}. 9.

9. Ва агар ду тоифае аз муъминон бо ҳам ҷанг кунанд, пас, миёни онҳо ислоҳ кунед. Пас, агар яке аз ин ду гурӯҳ бар дигаре таҷовуз кард, пас, бо гурӯҳи таҷовузгар ҷанг кунед, то ки ба сўйи ҳукми Аллоҳ ручў кунед. Пас, агар (гурӯҳи таҷовузгар) ручў кард, пас, миёни онҳо баробар ислоҳ ва адл кунед. Батаҳқиқ, Аллоҳ адлқунандагонро дўст медорад.

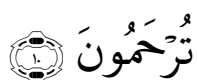
Сабаби нузули ин оятро баъзе аз муфасссирон чунин ривоят кардаанд: «Ҳазрати Анас (р) гуфтааст: «Дар он асно, ки Абдуллоҳ ибни Убай сардори мунофиқон омада истода буд, ҳамоно Расулуллоҳ (с) ба маркаб савор шуданд ва асҳоб ба ҳамроҳи ӯ пиёда равон гаштанд. Чун он ҳазрат (с) ба назди Абдуллоҳ расид, он бадбахт гуфт: «Ту аз ман дур биист, ба Аллоҳ қасам, ки бӯи хари ту маро озор медиҳад». Ин суҳанро марде аз қабилаи ансор шунида гуфт: «Қасам ба Аллоҳ, ки албатта, хари Расулуллоҳ (с) аз ту дида, хушбӯйтар аст». Тарафдорони Абдуллоҳ дар ғазаб гардиданд. Ансориҳо низ паст наомаданд. Дар натиҷа, байни ҳар ду гурӯҳ бо чўбу пойпўшӣ ва ҳар чӣ дар даст меомад, задухўрд ба амал омад. Дар ин асно ин оят нозил гардид». Барои сабаби нузули ин оят ривояти дигаре низ ҳаст.

Аллоҳ таъоло дар зимни ояти карима фармудааст, ки агар байни ду қавми мусулмон ё ду гурӯҳи бародарони муъмини шумо душманӣ пайдо шавад, бояд ҳама муттаҳид шуда, миёни онҳо сулҳро барпо бисозед. Агар гурӯҳе баъди сулҳ аз итоъат берун шуд, сулҳро қабул накарду боз болои бародарони муъмин ҷангро ҷоиз донист, дар ин сурат ба муқобили он тоифа то ба ҳукми Аллоҳ ва шариъати Ӯ розӣ гардидан қувва истифода бурда биҷангед, то он гурӯҳ боғигӣ ва душмании худро барканор сохта, ба ҳукми ибораи «муъминон бо ҳам бародаранд» амал намоянд. Чун ба сулҳ ручў кунанду худро аз ҷанг нигоҳ доранд, байни онҳо бояд аз рӯйи адлу инсоф сулҳ барқарор карда шавад ва ин сулҳ дар тамоми шартҳояш бояд мувофиқ ба ҳукми шаръи шариф бошад. Зеро Аллоҳ таъоло онҳоро, ки аз рӯйи адлу инсоф ҳукм мекунанду ба ҷабру ҷафо роҳ наmedиҳанд, дўст медорад.

Аз мазмуни ин оят ақидаи онҳоро ки меғўянд: «Муртакиб (содиркунанда)-и гуноҳи кабира кофир аст» метавон ботил кард. Ҳол он ки дар ин оят ҳар ду гурӯҳи ҷангкунандаро муъмин

хондааст. Маълум гардид, ки муртакиби гуноҳи кабира гунаҳгор аст, на кофир. Ба шартӣ риояи сулҳ бо бародарон ва тарки ҷанг бо онҳо ва тавба намудани қавми боғӣ ҳам чунин ҳукмро дорад. Худо донотар аст.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ^٩ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

Иннама-л-муъминунуна ихватун фа аслиҳу байна ахавайкум. Ва-т-тақуллоҳа лаъаллакум турҳамун. 10.
10. Ҷуз ин нест, ки муъминон бо ҳам бародаранд. Пас, дар миёни ду бародари худ ислоҳ кунед ва аз Аллоҳ битарсед, шояд ки ба шумо раҳм карда шавад.

Яъне қулли муъминон ба ҳамдигар баробаранд, робитаи имонӣ онҳоро бо ҳам ҷамъ кардааст. Пас, сазовор нест, ки байнашон кинаву душманӣ бошад. Зеро Аллоҳ таъоло фармудааст: «**Ҷуз ин нест, ки муъминон бо ҳам бародаранд...**» Ҳатто бародари насабӣ агар аз Ислом ҳолӣ бошад, бародари комил нест. Бояд кӯшиш ба харҷ дода шавад, ки дар миёни ду бародаре, ки ихтилофу душманӣ афтодааст, сулҳу осоиш барқарор карда шавад. Дар барқарорсозии сулҳ бояд ҳукми шариъат ҳатман риоя карда шуда, тарси Худо фаромӯш нагардад ва ҳама аз рӯйи адолат сурат бигирад. Ба он роҳ дода нашавад, ки қавме бар қавми дигаре ҷабру зулм намояд, ҳар ду гурӯҳ ва сулҳкунандаҳо бояд аз Худо битарсанд, амрҳои Ӯро иҷро кунанд ва аз чизҳои наҳйкардаи илоҳӣ бипарҳезанд, шояд раҳмати Аллоҳ таъоло ба онҳо бирасад ва дар зери назари раҳмати Аллоҳ таъоло қарор гиранд.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا

مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ^{١٠} وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ

وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ^{١١} بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ^{١٢} وَمَن لَّمْ يَتُبْ

فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ^{١٣}

Йӓ айюҳа-л-лазӯна ӓману лӓ ясхар қавму-м мин қавмин ӓасӓ ай якуну хайра-м минҳум ва лӓ нисӓу-м мин-н-нисӓин ӓасӓ ай якунна хайра-м минҳунн. Ва лӓ талмизӯ аифусакум ва лӓ танӓбазӯ би-л-алқоб. Биъса-л-исму-л-фусуку баъда-л имӓн. Ва ма-л лам ятуб фа улӓика ҳуму-з-зӓлимун. 11.

11. Эй онҳое, ки имон овардаед, қавме қавмеро масхара макунад, шояд, ки он гурӯҳ аз масхаракунандагон беҳтар бошанд ва на занон бар занони дигар: шояд ки он занон аз занони тамасхуркунанда беҳтар бошанд ва дар миёни худ айбчӯи макунед ва якдигарро бо лақабҳои бад махонед, зеро баъди имон овардан фосиқӣ бадномист. Ва ҳар кӣ тавба накард, пас, ӯ ситамгор аст.

Эй ҷамоъае, ки мавсуф ба имон ва содиқ ба китоби Аллоҳу Расули Ӯ (с) ҳастед, як гурӯҳ гурӯҳи дигареро ё як шахс шахси дигареро набояд мавриди масхара ва истехзо қарор бидиҳад. Шояд назди Аллоҳ таъоло масхарашуда аз масхаракунанда дида, хайру азиз бошад. Ҳамчунин занон низ, набояд якдигарро масхара кунанд. Шояд мартабаи он зани мавриди мазоҳ қароргирифта дар назди Аллоҳ аз мартабаи зани масхаракунанда дида, болотару беҳтар бошад. Илова бар ин, мардум набояд баҳудаю беҳуда ҳамдигарро айб бигиранд ва якдигарро бо лақабҳои бади гӯшхарош ном баранду садо кунанд. Касе, ки баъди имон овардан ба чунин амали ношоиста даст мезанад, ӯ фосиқ аст. Баъди имон овардан, албатта, ин гуна фосиқ шудан кори бисёр бад аст. Агар касе дорои ин гуна сифатҳо бошад, яъне дигаронро мазоҳу масхара кунад, ба дигарон лақаб монад, айбчӯӣ созад ва ё амалҳои ба инҳо монандро иҷро кунад, бояд тавба кунад. Зеро худро ба азоби илоҳӣ гирифтор гардонида, ба худ зулм кардааст.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ
وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَّعْضُكُم بَعْضًا أَتُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ

لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

Йӓ айюҳа-л-лазӯна ӓманучтанибу каъира-м мина-з ӓанни инна баъза-з ӓанни исм. Ва лӓ таҷассасу ва лӓ яғтабб баъзукум баъзо. А-юҳиббу аҳадукум ай яъкула лаҳма

ахл̣и майта̣н фа карих̣туму̣х. Ва-т-такулло̣х.

Инналло̣ха Тавва̣бу-р-Раҳ̣им. 12.

12. Эй ононе, ки имон овардаед, аз бисёрии гумон бипарҳезед! Ба дурустӣ ки баъзе гумон гуноҳ аст ва таҷассус макунед ва баъзеи шумо баъзеро ғайбат накунад. Оё дӯст медорад яке аз шумо гӯшти мурдаи бародари худро бихӯрад? Аз Аллоҳ битарсед, батаҳқиқ, Аллоҳ бисёр тавбапазиру меҳрубон аст.

Аллоҳ таъоло ба соҳибони имон фармудааст, ки аз тухмату хиёнату гумони бад бар мардум бошад ё ба аҳли худ дурӣ бичӯянд. Дар гумонҳо, хусусан дар гумони бад, албатта, андеша ва таҳқиқ зарур аст. Ба ин хотир, ки баъзе гумон гуноҳ аст ва соҳибашро гирифтори уқубат гардониданаш мумкин. Аз ҳамин ҷост, ки ҳазрати Умар (р) чунин гуфтааст: «Ҳар калимае, ки аз даҳони бародари муъмин хориҷ мешавад, ба ҷуз некӣ дар бораи он гумони бад макунед! Ҳамл бар салоҳи ӯ созад!».

Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло дар давоми оят фармудааст, ки ба таҷассус, кофтукови айбҳои мусулмонон машғул магардед ва ба суҳанҳое, ки ўро меранҷонад, ўро ғайбат макунед. Худованд бо суол ба муминон муроҷиат карда гуфтааст, ки оё кадоме аз шумо дӯст медорад, ки гӯшти бародари мурдаи худро бихӯрад? Яъне ғайбат ба ҳамин андоза нафратовар аст. Ай муъминон, чун шумо хӯрдани гӯшти бародари худро ҳаргиз ирода надоред ва инро нафратовар медонед, пас нисбати ғайбат низ, чунин нафрат дошта бошед ва аз он дурӣ бичӯед. Аз Аллоҳ таъоло битарсед ва ба иҷрои амри Ӯ кӯшиш кунед ва аз азоб барҳазар бошед. Зеро Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло бисёр тавбапазири бандагони Худ аст ва шахси парҳезгорро ба раҳмати азими Худ, ба фазлу марҳамат мушурраф мегардонад. Тафсири ин оят хеле зиёд аст. Агар маънои ояти мазкур хонандаи соҳибаклро ба сӯи эътирофи гуноҳҳо, пушаймонӣ аз хатоҳо ва тезтар ба тавба намудан рағбат бахшад, ин ба он далолат мекунад, ки банда дар иҷрои чунин амрҳо аз раҳмати Парвардигори худ ноумед нест.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ

لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٢﴾

Йӓ айюҳа-н-нӓсу иннӓ халақнӓкум миӓ закари-в ва уӓшӓ ва ҷаъалнӓкум шуъуба-в ва қабӓила ли таъӓрафу. Инна

**акрамакум ѓиҥдаллоҳи атқокум. Инналлоҳа Ђалимун
Хабӣр. 13.**

**13. Эй мардум, албатта, мо шуморо аз як марду аз як зан
офаридем ва шуморо нажодҳо ва қабилаҳо гардонидем, то бо ҳам
шинос шавед. Албатта, гиромитарини шумо назди Аллоҳ
парҳезгортарини шумост. Албатта, Аллоҳ аз ҳама чиз хабардор
аст.**

Аллоҳ таъоло бо ин оят тамоми мардумро хитоб намуда, фармудааст, ки мо бо қудрати Худ шуморо аз як асли воҳид офаридем ва офарида шудани шумо ҳам, аз як падару модар аст. Яъне ҳамагӣ шумо аз насли Одам (а) ҳастанд ва ӯ аз хок офарида шудааст. Модоме ки аз чиҳати офариниш ба ҳамдигар баробар ҳастед, бо падар ва насаби хеш мағрур нашавед. Шуморо ба ҷамоъатҳо, нажодҳо ва қавму қабилаҳо тақсим намудем. Ба хотири ин, ки ҳамдигарро бишиносед ва байни худ улфату меҳру муҳаббат пайдо кунед. На ин, ки аз фахр бо ҳам зиддият дошта бошед. Мақсад аз тақсимои шумо танҳо ин аст, ки ҳамдигарро бишиносед. Масалан, донед, ки фалон писари фалон аст. Ба аҷдоду насаби гузаштаи худ фахр накунад, балки ҳар кас бояд худаш ҳаракат намояд, ки шахси арзандаи ҷомеъа бошад.

Адибе гуфтааст:

*Гирди номи падар чӣ мегардӣ,
Падари хеш шав, агар мардӣ!*

Чуноне ки Аллоҳ таъоло фармудааст, мақому мартабаи мардум ба тақво (тарс аз Худо) ва парҳезгорист (аз амалҳои бад), на ба авлоду насаб. Пас, агар ҳар кас иродаи соҳиб гаштани шараф дар дунё ва манзалат дар охират дошта бошад, бояд аз Худо битарсад. Чунон ки ҳазрати Расулуллоҳ (с) фармудаанд: **«Шахсе шод бигардад, ки боиззаттарини мардум бошад, пас бояд аз Худо битарсад».**

Албатта, тақво ба даъво нест, зеро Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло зоҳири ҳамаи мардумро бинандаву аз ботини онҳо огоҳ аст. Ё медонад кадом кас тақводор ва кӣ гунаҳкор, кӣ солеҳ ва кӣ бадкирдор аст. Инсон набояд худситой кунад. Аллоҳ таъоло ба молу дунёи инсон назар надорад, балки ба қалбу амали инсон назар мекунад. Фарқ миёни Арабу Аҷам нест, магар ба тақвои Ё таъоло. Агар инсоне дар худ назар андохта, бинад, ки дар тақво зиёдатӣ надорад, пас, бояд донед, ки аз инсони сурху сиёҳ дида ӯ хубу зиёд нест (аз ҳадис).

﴿ قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَامَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا
يَدْخُلِ الْإِيْمَنُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ
أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾

✽Қолати-л-аъробу аманна қул-л лам туъмину ва лакин қул асламна ва ламма ядхули-л-иману фи қулубикум. Ва ин тутийуллоҳа ва расулаху ла ялиткум-м мин аъмәликум шай-а. Инналлоҳа Ғафӯру-р-Раҳим. 14.

14. Арабҳои бодиянишин гуфтанд: «Имон овардаем». Бигӯ: Имон наовардаед, валекин бигӯед: «Ислом овардаем», дар ҳоле ки то ҳол имон дар дилҳои шумо дохил нашудааст ва агар Аллоҳ ва Расули Ӯро фармонбардорӣ кунед, аз аъмоли шумо чизеро ноқис накунад. Албатта, Аллоҳ омурзандаву меҳрубон аст.

Тибқи ривоёти расида ин оят дар ҳаққи як гурӯҳи бодиянишин аз қабилаи бани Асад ибни Ҳузайма нозил гардидааст. Арабҳои бодиянишине, ки ҳанӯз имони онҳо комилу мустаҳкам нагардида буд, омада, ба Расули Худо (с) гуфтанд, ки мо имони ҳақиқӣ овардаем, Аллоҳ (ҷалла шаънуҳу) фармуд, ки ба онҳо бигӯ, ки шумо ҳанӯз имон наовардаед, зеро имон ин тасдиқи боварӣ, итминони қалб ва иқрор бо забон аст. Ин чиз ба пуррагӣ дар шумо ҳанӯз дида намешавад. Агар чунин намебуд, шумо ҳаргиз бо имон овардани худ ба Расулulloҳ (с) миннат намениҳодед. Ба ҷои миннат изҳори шукр мекардед. Шумо мегӯед, ки имон оварда, ҷангро хотима додаем. Ин гуфтаи шумо безътимод аст. Шумо бояд чунин гӯед, ки бо шумо аз ҷанг кардан ва аз ҷилои ватан метарсем мо таслим шудем. Он гоҳ ин суҳанҳо бо ростгӯии шумо далел мешуданд.

Бани Асад бо изҳори он, ки имон овардаанд, меҳостанд садақа ба даст биёранд, зеро сол соли қаҳтӣ ва гуруснагӣ буд. Ба ҳамин хотир имон оварданашонро ба ҳазрати Расулulloҳ (с) миннат ниҳоданд. Аз мазмуни ин оят чунин бармеояд, ки имон назар ба ислом аз рӯйи мартаба ва мақом олитар аст. Зеро ба зоҳир ислом таслим шудан аст. Аз ҳамин ҷиҳат Аллоҳ таъоло фармуд, ки ҳанӯз дар дилҳои шумо имони ҳақиқӣ ворид нагардидааст ва то ҳол шумо ба имони ҳақиқӣ нарасидаед. Аз баъди огоҳ шуданатон зуд аст, ки аз некӯиҳои Ислом ва қабули

рукнҳо ва ҳукмҳои он ва амал ба онҳо дар шумо ҳаловати имон ҳосил гардад. Зеро раҳмати Аллоҳ таъоло бисёр васеъ аст ва ӯ таъоло мағфираткунандву меҳрубон аст. Агар фармонбардориро одати худ гардонед, аз нуқсоноти гузаштаи шумо ба савобҳои шумо ҳеч таъсир ва хисороте намерасад. Аз ин ҷост, ки имони бе ислом ва исломи бе имон чандон маънои дилхоҳе надорад, ҳар ду ро бо ҳам бояд дид.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أُولَٰئِكَ هُمُ

الصّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾

Иннама-л-муъминун-ла-лаззина āману биллāхи ва расулиҳи сўмма лам яртāбу ва қāҳаду би амвāлиҳим ва анфусиҳим фī сабиллilāх. Улāика ҳуму-с-содиқун. 15.

15. Ҷуз ин нест, ки муъминони комил ононанд, ки ба Аллоҳ ва Расули ӯ имон овардаанд, боз шак наёварданд. Ва дар роҳи Аллоҳ бо молҳои худ ва нафсҳои худ набард карданд. Он ҷамоъа ростгӯянд.

Дар ин оят сифат ва садоқати муъминони комилро Аллоҳ таъоло баён намуда, чунин фармудааст, ки муъминони содиқ дар даъвои имондориашон ононанд, ки ба Аллоҳ ва Расули ӯ (с) дар гуфтор ва амалҳо содиқанд. Ба ваҳдонияти Аллоҳ иқрор ва ба барҳақ будани Расулуллоҳ (с) яқину имони комил доранд. Илова бар ин, онҳо дар имони худ ба шакку дудилағӣ роҳ намедиханд. Онҳо ҳамеша бо ҳамон тасдиқу яқинашон собиту устувор мемонанд. Ва боз онҳо дар тӯли зиндагии худ барои дарёфти ризои Парвардигори хеш ба воситаи иҷрои амрҳои шаръӣ, ба хусус бо сарфи моли худ дар роҳи Худо ҷиҳод мекунанд. Ана ин зумра мардум метавонанд гӯянд, ки мо соҳиби имони ҳақиқӣ ва муъмини асил ҳастем.

Рӯшан гашт, ки касе дорои ин се сифат бошад, метавон ӯро муъмини содиқ гуфт:

1. Тасдиқи ҷозиму яқин ба Аллоҳ ва Расули ӯ (с);
2. Дар имондории худ шакку шубҳа надошта бошад;
3. Бо молу нафс барои ризои Аллоҳ ҷаҳд кунад.

قُلْ أَتَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي

الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾

Қул а-туъаллимуналлоҳа би диникум валлоҳу яъламу ма фи-с-самавати ва ма фи-л-арз. Валлоҳу би кулли шай-ин Ёалим. 16.

16. Бигӯ: «Оё Аллоҳро бо диндориҳои худ хабардор мекунад? Ҳол он ки Аллоҳ он чӣ дар осмонҳо ва он чӣ дар Замин аст, медонад ва Аллоҳ бар ҳар чиз доно аст».

Ин истифҳом (савол) барои он арабҳои бодиянишин ва инсонҳои ба онҳо монанд аст. Аллоҳ таъоло бо ин тарзи баён онҳоро сарзаниш намуда, ба Ҳабиби Худ (с) фармудааст, ки ба чунин тоифа инсонҳо бигӯ, ки оё меҳоҳед аз он чӣ дар дилҳои шумо аз имону дин ҳаст, Аллоҳ таъолоро хабар диҳед? Ҳол он ки Аллоҳ таъоло ҳама он чӣ дар Замину осмонҳо ва миёни ин ҳар ду ҳаст, медонад ва ниёз ба хабардиҳандае надорад. Илми Аллоҳро ҳадду канор нест, он кулли ашёи Замину осмонро фаро гирифта, заррае аз ӯ пинҳон наместонад. Воқеъан, агар дину имони инсон саҳеҳу комил ва яқин бошад, онро изҳор кардан чӣ зарурат дорад? Ҳол он ки Зотеро шумо парастид мекунед ба ӯ муомила доред, ки ӯ ҳамаи ашёро ва ҳатто зоҳиру ботини шуморо бинандаву донанда аст. Агар имон овардед, ислом овардед, бисёр хуб, локин набояд худро то он дараҷа назди Расулуллоҳ (с) муъминин дараҷаи олӣ нишон диҳед, ки гӯё Аллоҳ таъоло аз қалбҳои шумо беҳабар бошад. Чунин муомила назди Аллоҳ таъоло нописанд аст.

Гуруҳи дигаре аз арабҳо назди Расулуллоҳ (с) омада, аз бе ҷангу аз бесаркашӣ мусулмон шудани худ даъво намуда гуфтанд: «Ай Расули Аллоҳ! Мо пеш аз ин, ки мисли дигар арабҳо бо ту бичангем, мусулмон шудем!». Расулуллоҳ (с) дар ҷавоб гуфтанд: «**Фикри ин мардум кам буда, бо забони инҳо шайтон сухан гуфта истодааст**». Валлоҳу аълам.

Баъди ин ҳодиса ояти зер нозил шуд.

يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِلَّا يَمَنَ بِاللَّهِ يَمُنْ

عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

**Ямунн^уна ъалайка ан асламу^у. Қул л^а тамунн^у ъалайя
исл^амакум балилл^аху ямунну ъалайкум ан ҳада^акум лил
им^ани ин кун^утум содиқ^ун. 17.**

**17. Миннат мениҳанд бар ту бо ин, ки мусулмон шудаанд. Биг^у:
«Бар ман, ба ислом овардани худ миннат наниҳед, балки Аллоҳ
бар шумо миннат мениҳад, ба он, ки шуморо ба с^уи имон ҳидоят
кард, агар ростг^у ҳастед».**

Аллоҳ таъоло ба Ҳабиби Худ (с) гуфтааст, ки ай Муҳаммад (с), баъзе инсонҳо омада, бар ту миннат ниҳода, мег^уянд, ки ки мо бидуни ҷангу муҳолифат Ислом овардем, ин як нишонаи феъли бади онҳост. Ба онҳо биг^у, бо Ислом овардани худ бар ман миннат ниҳодан ҳеч зарурат надорад. Нафъи Ислом овардани шумо ба худ шумо мерасаду аз ман ҳамду сано меҳоҳед? Ҳоло сазовор он аст, ки Аллоҳ таъоло бар шумо миннатгузор бошад, зеро ҳидоят раҳнамоӣ аз с^уи Он Зоти пок буд, ки шумо имон овардеду ба он собит мондед. Агар шумо дар ҳақиқат ростг^у бошед, ин эҳсонро аз ман не, балки аз ҷониби Парвардигори худ донед!

Маълум гардид, ки инсон набояд имон ва исломашро миннат ниҳад. Миннат ниҳодан ҳаққи Аллоҳ аст. Ба кадом бандаи Худ хоҳад, миннат мениҳад. Ин неъмат аз бандагони муъмину муслим шукронаи бузурге дархост мекунад.

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

**Инналлоҳа яъламу гайба-с-сам^ав^ати ва-л-арз. Валлоҳу
баси^рум би ма таъмалу^н. 18.**

**18. Албатта, Аллоҳ он чи дар осмонҳо ва Замин (ва он чи дар
синаҳо) пинҳон аст медонад ва Аллоҳ ба он чӣ шумо мекунад,
биноист.**

Дар охири сура Худованди таъоло бори дигар таъкид карда гуфтааст, ки ҳама он чӣ, ки дар Замин ва осмонҳо аз назарҳо ғоиб аст, Ӯ таъоло ба пуррагӣ медонад ва аз кулли амалҳои бандагони Худ огоҳ аст. Ҳама амалҳо, чи бузургу чи кӯчак ва чи ошкору чи ниҳон, аз мадди назари Аллоҳ таъоло пӯшида намонанд. Барои инсон дигар ҷои ошкор кардани амалҳои худ, чи имон ва чи ислом ва чи хайру эҳсон намонанд. Аллоҳ донотар аст.

Поёни эзоҳи сураи «Хучурот» ва лиллаҳил ҳамд вал миннаҳ.